

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/93969,Aresztowanie-szesnastu-przywodcow-Polskiego-Panstwa-Podziemnego.html>
17.05.2024, 19:28

Aresztowanie szesnastu przywódców Polskiego Państwa Podziemnego

27 marca 1945 r. do willi w Pruszkowie dotarli trzy najważniejsze postaci ówczesnego państwa podziemnego - ostatni komendant AK gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek”, Delegat Rządu na Kraj Jan Stanisław Jankowski i przewodniczący Rady Jedności Narodowej Kazimierz Pużak.

Liderzy Polskiego Państwa Podziemnego padli ofiarą prowokacji. Zamiast obiecanych rozmów o tworzeniu nowego rządu czekał na nich samolot do Moskwy, a tam proces i więzienie.

Jałtańska obietnica

Półtora miesiąca wcześniej w Jałcie tzw. wielka trójka zdecydowała, że do czasu wyborów w Polsce rządzić będzie Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, utworzony na bazie komunistycznego Rządu Tymczasowego, z dołączeniem „przywódców demokratycznych z samej Polski i od Polaków z zagranicy”. Pisząc o Polakach z zagranicy zakładano, że będzie to były premier Rządu RP na Uchodźstwie Stanisław Mikołajczyk. Najbardziej uprawnieni do reprezentowania Polaków w kraju byli przywódcy Polskiego Państwa Podziemnego – Delegat Rządu na Kraj i jego zastępcy oraz członkowie Rady Jedności Narodowej czyli podziemnego parlamentu.

Politycy podziemia, mimo obaw związanych z dotychczasową represyjną polityką NKWD i polskich komunistów, oczekiwali, iż będą mogli wziąć udział w negocjacjach dotyczących tworzenia rządu. 21 lutego Rada Jedności Narodowej przyjęła rezolucję z

Ostatni komendant AK gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek”

deklaracją gotowości do podjęcia rokowań. Z pewnymi nadziejami przyjęli zatem przekazane im listy, podpisane przez niejakiego płk. Pimienowa. Oficer ów w istocie był funkcjonariuszem NKWD. Przedstawiając się jako reprezentant gen. Iwanowa, zapraszał przywódców Polskiego Państwa Podziemnego na rozmowy i deklarował pełne gwarancje bezpieczeństwa. Gen. Iwanow nie istniał – ukrywał się pod tym mianem Iwan Sierow z NKWD.

Po wstępnych spotkaniach delegata oraz przedstawicieli partii politycznych z płk. Pimienowem – które zdawały się wskazywać na dobre intencje Sowietów – ustalono termin rozmów z gen. Iwanowem. Najdłużej niechętny temu spotkaniu pozostawał gen. Leopold Okulicki, obawiając się podstępu, ale wobec wspólnej decyzji pozostałych również zgodził się na swój udział.

Z Pruszkowa na Łubiankę

27 marca 1945 r. stawili się w Pruszkowie na rozmowy trzej najważniejsi: Delegat Rządu na Kraj, a zarazem wicepremier tegoż Rządu Jan Stanisław Jankowski, ostatni komendant AK gen. Leopold Okulicki oraz przewodniczący Rady Jedności Narodowej Kazimierz Pużak. Dzień później przybyli pozostali przywódcy Polskiego Państwa Podziemnego. Wszyscy ostatecznie trafili do moskiewskiego więzienia na Łubiance.

W sumie aresztowano 16 osób, najważniejsze postaci polskiego podziemia. Oprócz wspomnianej trójki zatrzymano trzech zastępców delegata w randze ministrów: Adama Bienia, Antoniego Pajdaka i Stanisława Jasiukowicza. Większość składu Rady Jedności Narodowej – zastępców przewodniczącego Kazimierza Bagińskiego i Aleksandra Zwierzyńskiego oraz pięciu

Delegat Rządu na Kraj Jan Stanisław Jankowski

Przewodniczący Rady Jedności Narodowej Kazimierz Pużak

członków Rady: Eugeniusza Czarnowskiego, Stanisława Mierzwę, Franciszka Urbańskiego, Józefa Chacińskiego i Kazimierza Kobylańskiego. Kolejnych przedstawicieli podziemnych partii politycznych: Stanisława Michałowskiego i Zbigniewa Stypułkowskiego oraz tłumacza, urzędnika Delegatury Józefa Stemlera.

Willa w Pruszkowie

Aresztowani reprezentowali Delegaturę i Radę, ale też partie polityczne współtworzące Polskie Państwo Podziemne: Stronnictwo Narodowe, Stronnictwo Pracy, Stronnictwo Ludowe, Polską Partię Socjalistyczną oraz Zjednoczenie Demokratyczne. W Moskwie czekał na nich upokarzający proces i dla większości kary więzienia za rzekomą „wywrotową robotę” przeciwko ZSRS. Dwóch najważniejszych, Okulicki i Jankowski, a także Jasiukowicz z SN, nie wróciło już do kraju. Zmarli w więzieniach, w niejasnych okolicznościach, prawdopodobnie zamordowani.

W trakcie procesu Stanisław Mikołajczyk negocjował z Józefem Stalinem warunki wejścia do Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej. Zdominowany przez komunistów gabinet powstał tydzień później, 28 czerwca, bez udziału więzionych przywódców Polskiego Państwa Podziemnego. Mimo prób przeciwdziałania ze strony Mikołajczyka, zmuszonego po sfałszowanych wyborach ze stycznia 1947 r. do ucieczki z kraju, powołanie owego rządu stało się etapem w budowie totalitarnego państwa komunistycznego.

Tekst Michał Wenklar

PLIKI DO POBRANIA

[Rzeczpospolita zgładzona. Tekst z Biuletynu Instytutu Pamięi Narodowej nr 3 \(124\)/2011 \(pdf, 126.2 KB\) 27.03.2020 05:00](#)